

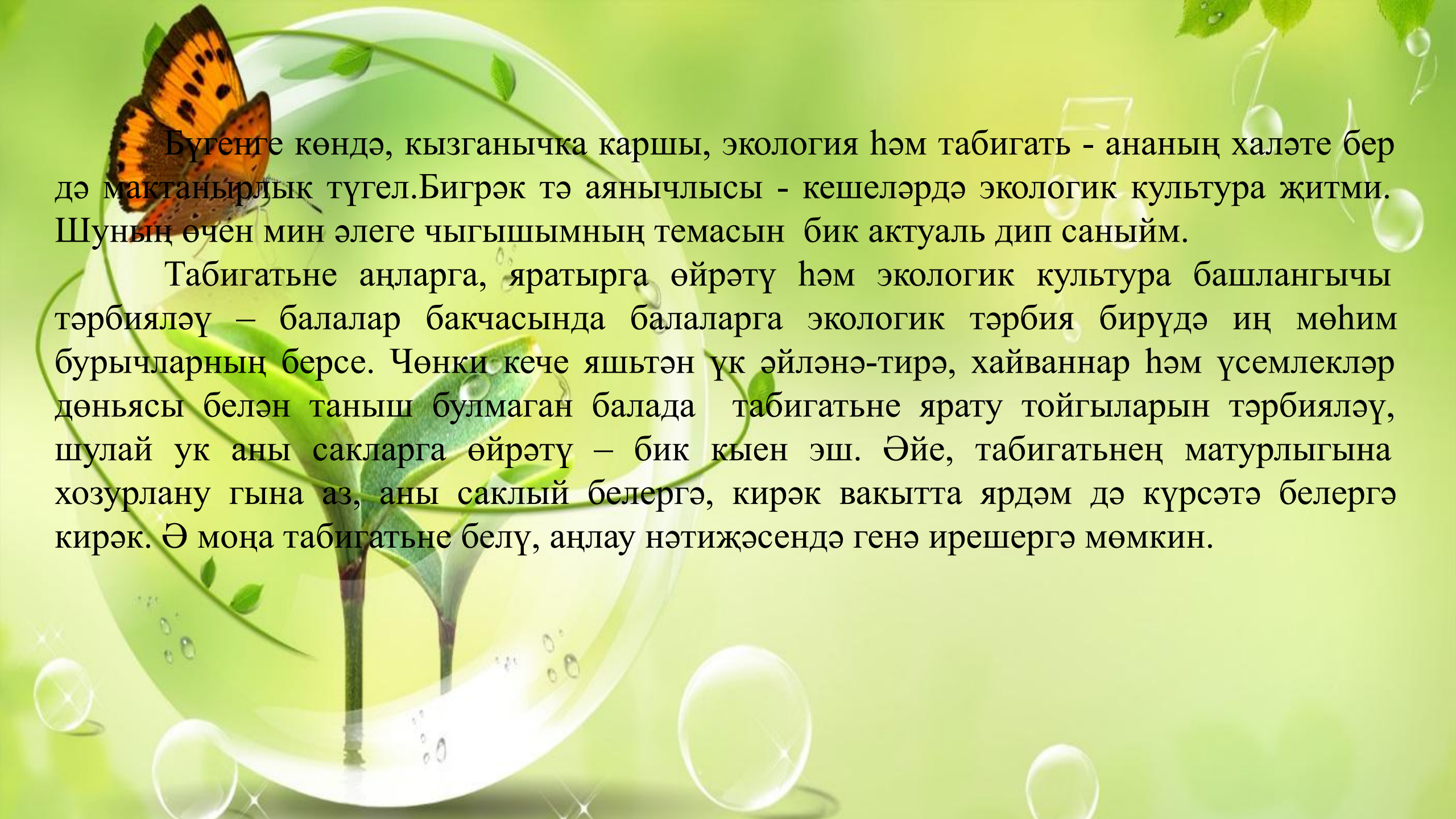

Мәктәпкәчә яшьтәге балаларга экологик тәрбия бирүдә тәҗрибә эшчәнлегә

Чыгышны төзүче:

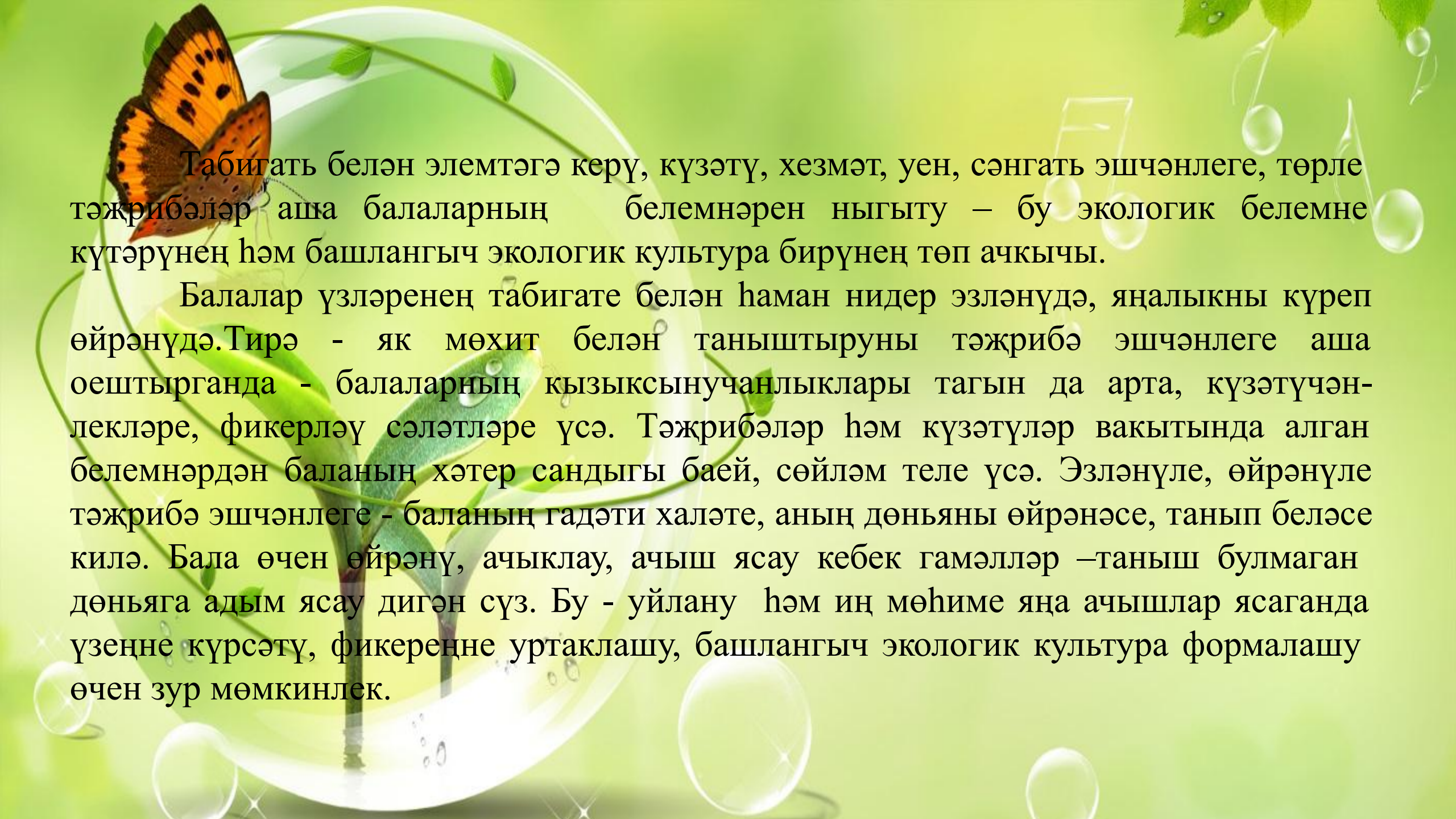
Ахметшина Алсинә Илдусовна -

Казан шәһәренең 126 нчы катнаш төрдәге балалар
бакчасының беренче категорияле тәрбиячесе

The background is a vibrant green with a large, faint circular graphic in the center. Inside the circle, there is a green vine with leaves and a small plant growing from the bottom. A butterfly with orange and black wings is perched on the vine in the upper left. Several musical notes and bubbles are scattered around the scene, adding a whimsical feel.

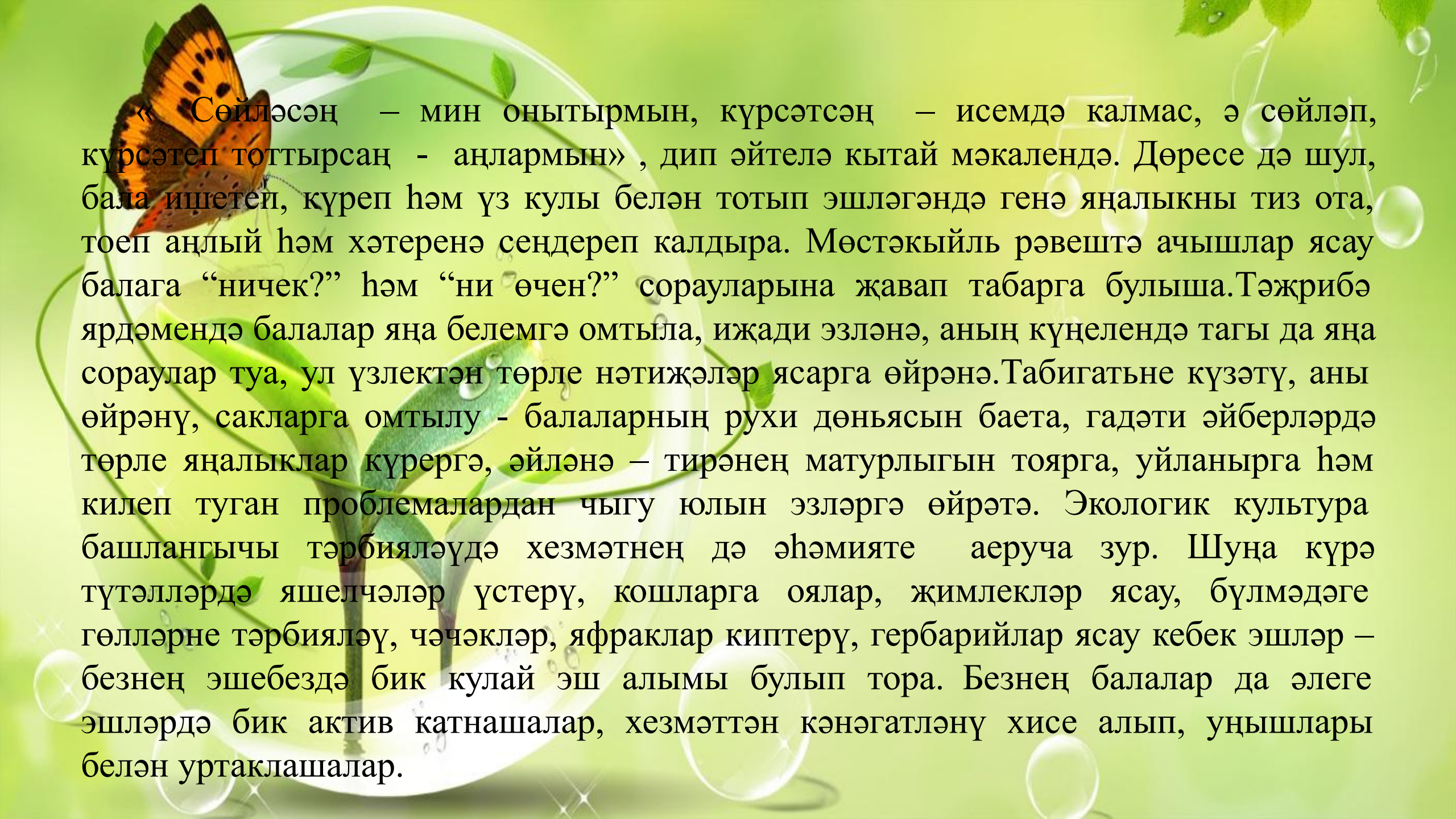
Бүгенте көндө, кызганычка каршы, экология һәм табигать - ананың халәте бер
дә мактанырлык түгел. Бигрәк тә аянычлысы - кешеләрдә экологик культура житми.
Шунның өчен мин әлеге чыгышымның темасын бик актуаль дип саныйм.

Табигатьне аңларга, яратырга өйрәтү һәм экологик культура башлангычы
тәрбияләү — балалар бакчасында балаларга экологик тәрбия бирүдә иң мөһим
бурычларның берсе. Чөнки кече яшьтән үк әйләнә-тирә, хайваннар һәм үсемлекләр
дөньясы белән таныш булмаган балада табигатьне ярату тойгыларын тәрбияләү,
шулай ук аны сакларга өйрәтү — бик кыен эш. Әйе, табигатьнең матурлыгына
хозурлану гына аз, аны саклый белергә, кирәк вакытта ярдәм дә күрсәтә белергә
кирәк. Ә моңа табигатьне белү, аңлау нәтижәсендә генә ирешергә мөмкин.

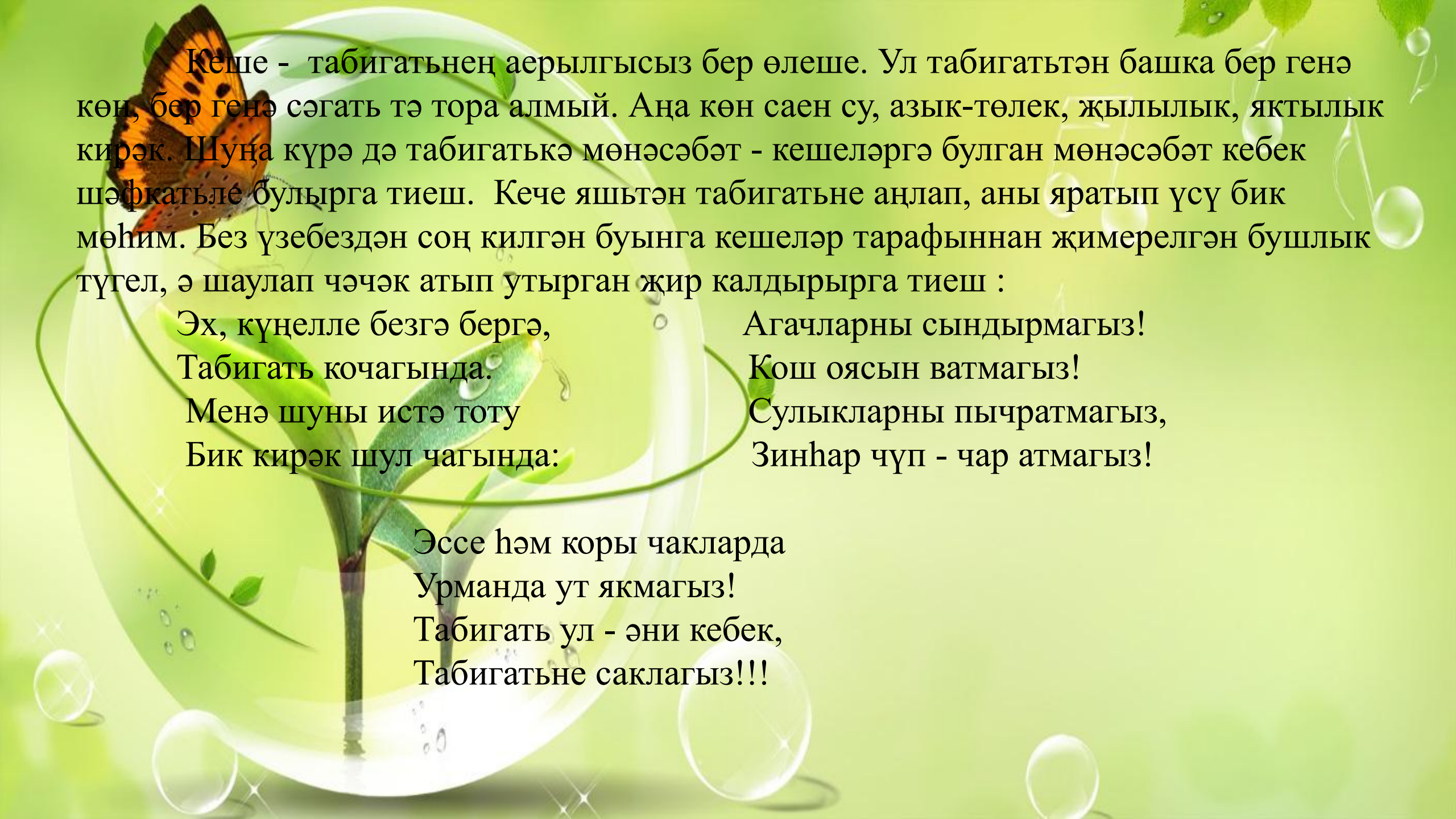

Табигать белән элемтәгә керү, күзәтү, хезмәт, уен, сәнгать эшчәнлегә, төрлө тәҗрибәләр аша балаларның белемнәрен ныгыту – бу экологик белемне күтәрүнең һәм башлангыч экологик культура бирүнең төп ачкычы.

Балалар үзләренең табигать белән һаман нидер эзләнүдә, яңалыкны күрәп өйрәнүдә. Тирә - як мөһит белән таныштыруны тәҗрибә эшчәнлегә аша оештырганда - балаларның кызыксынучанлыклары тагын да арта, күзәтүчәнлекләре, фикерләү сәләтләре үсә. Тәҗрибәләр һәм күзәтүләр вакытында алган белемнәрдән баланың хәтер сандыгы бәй, сөйләм теле үсә. Эзләнүле, өйрәнүле тәҗрибә эшчәнлегә - баланың гадәти халәте, аның дөньяны өйрәнәсе, танып беләсе килә. Бала өчен өйрәнү, ачыклау, ачыш ясау кебек гамәлләр –таныш булмаган дөньяга адым ясау дигән сүз. Бу - уйлану һәм иң мөһиме яңа ачышлар ясаганда үзеңне күрсәтү, фикереңне уртаклашу, башлангыч экологик культура формалашу өчен зур мөмкинлек.

A decorative background featuring a green plant with large leaves and water droplets. A butterfly with orange and black wings is perched on a leaf in the upper left. Faint musical notes and bubbles are scattered throughout the light green background.

« Сөйләсән — мин онытырмын, күрсәтсән — исемдә калмас, ә сөйләп, күрсәтеп тоттырсаң - аңлармын» , дип әйтелә кытай мәкалендә. Дөресе дә шул, бала ишетеп, күреп һәм үз кулы белән тотып эшлэгәндә генә яңалыкны тиз ота, тоеп аңлый һәм хәтеренә сәндереп калдыра. Мөстәкыйль рәвештә ачышлар ясау балага “ничек?” һәм “ни өчен?” сорауларына җавап табарга булыша.Тәҗрибә ярдәмендә балалар яңа белемгә омтыла, иҗади эзләнә, аның күңелендә тагы да яңа сораулар туа, ул үзлектән төрле нәтиҗәләр ясарга өйрәнә.Табигатьне күзәтү, аны өйрәнү, сакларга омтылу - балаларның рухи дөньясын баета, гадәти әйберләрдә төрле яңалыклар күрергә, әйләнә — тирәннең матурлыгын тоярга, уйланырга һәм килеп туган проблемалардан чыгу юлын эзләргә өйрәтә. Экологик культура башлангычы тәрбияләүдә хезмәтнең дә әһәмияте аеруча зур. Шуңа күрә түтәлләрдә яшелчәләр үстерү, кошларга оялар, җимлекләр ясау, бүлмәдәге гөлләрне тәрбияләү, чәчәкләр, яфраклар киптерү, гербарийлар ясау кебек эшләр — безнең эшебездә бик кулай эш алымы булып тора. Безнең балалар да әлегә эшләрдә бик актив катнашалар, хезмәттән кәнәгатләнү хисе алып, уңышлары белән уртаклашалар.

Кеше - табигатьнең аерылгысыз бер өлеше. Ул табигатьтән башка бер генә көн, бер генә сәгать тә тора алмый. Аңа көн саен су, азык-төлек, жылылык, яктылык кирәк. Шуңа күрә дә табигатькә мөнәсәбәт - кешеләргә булган мөнәсәбәт кебек шәфкатьле булырга тиеш. Кече яшътән табигатьне аңлап, аны яратып үсү бик мөһим. Без үзебездән соң килгән буынга кешеләр тарафыннан жимерелгән бушлык түгел, ә шаулап чәчәк атып утырган жир калдырырга тиеш :

Эх, күңелле безгә бергә,
Табигать кочагында.

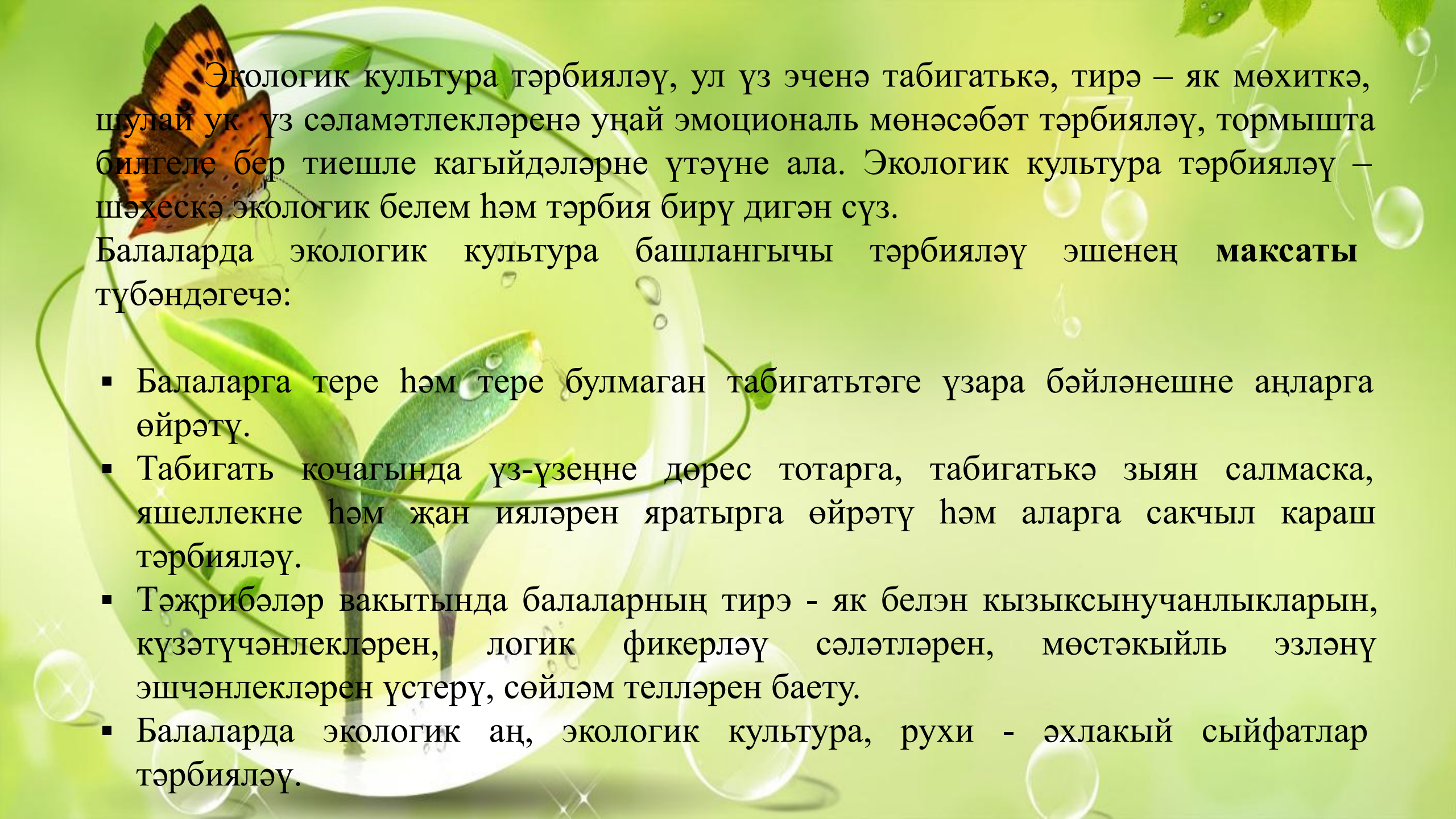
Менә шуны истә тоту
Бик кирәк шул чагында:

Агачларны сындырмагыз!

Кош оясын ватмагыз!

Сулыкларны пычратмагыз,
Зинһар чүп - чар атмагыз!

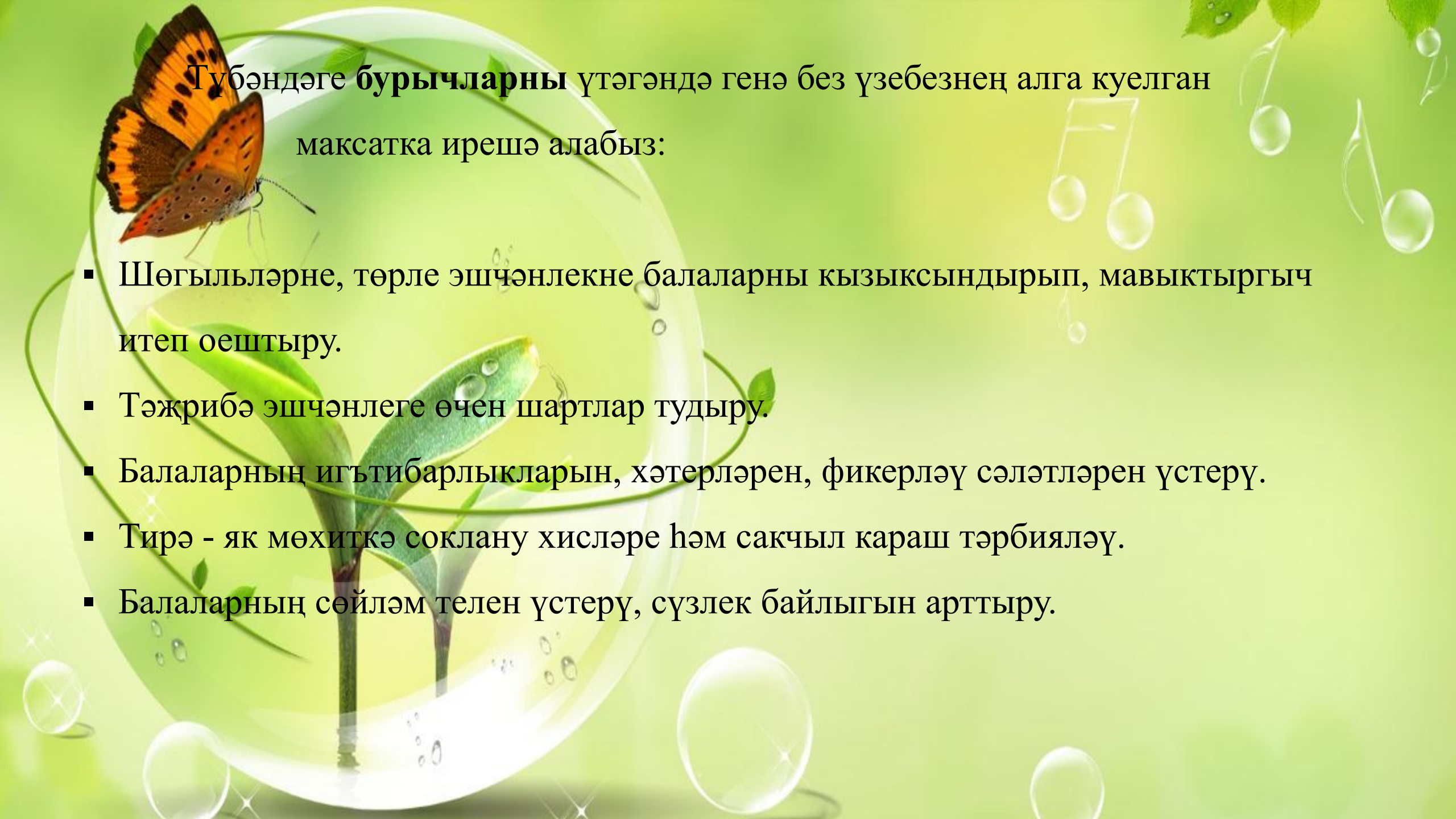
Эссе һәм коры чакларда
Урманда ут якмагыз!
Табигать ул - әни кебек,
Табигатьне саклагыз!!!

Экологик культура тәрбияләү, ул үз эченә табигатькә, тирә – як мөхиткә, шулай ук үз сәламәтлекләренә уңай эмоциональ мөнәсәбәт тәрбияләү, тормышта билгеле бер тиешле кагыйдәләренә үтәүне ала. Экологик культура тәрбияләү – шәхескә экологик белем һәм тәрбия бирү дигән сүз.

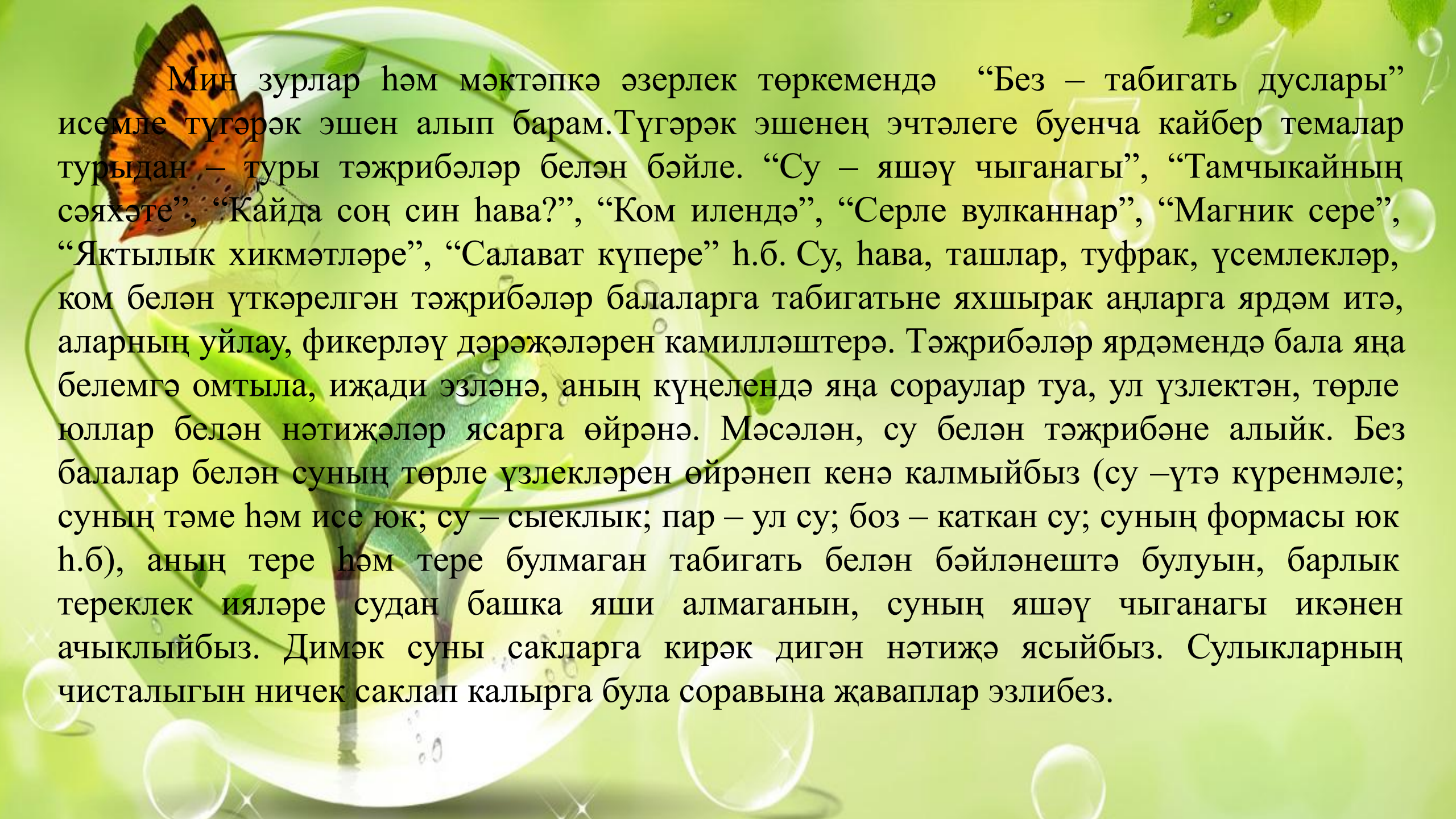
Балаларда экологик культура башлангычы тәрбияләү эшенең **максаты** түбәндәгечә:

- Балаларга тере һәм тере булмаган табигатьтәге үзара бәйләнешне аңларга өйрәтү.
- Табигать кочагында үз-үзенә дәрәжә тотарга, табигатькә зыян салмаска, яшеллеккә һәм жан ияләрен яратырга өйрәтү һәм аларга сакчыл караш тәрбияләү.
- Тәҗрибәләр вакытында балаларның тирә - як белән кызыксынучанлыкларын, күзәтүчәнлекләрен, логик фикерләү сәләтләрен, мөстәкыйль эзләнү эшчәнлекләрен үстерү, сөйләм телләрен баеп.
- Балаларда экологик аң, экологик культура, рухи - әхлакий сыйфатлар тәрбияләү.

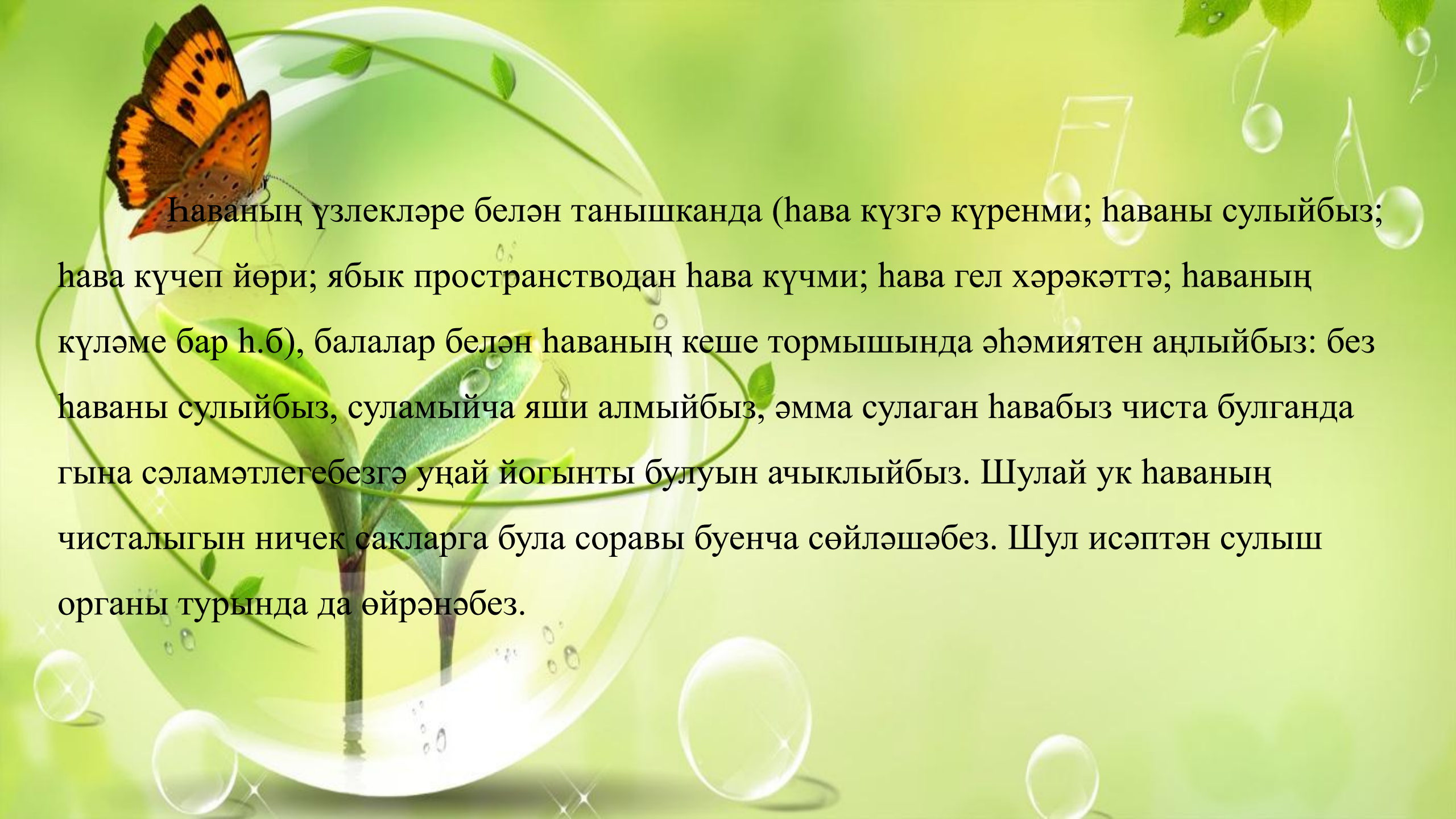
The background is a soft, light green gradient. On the left, a large, semi-transparent white circle contains a detailed illustration of a butterfly with orange and brown wings, perched on a green leaf. To the right of the circle, several musical notes with white, bubble-like bodies are floating. At the bottom, there are more green leaves and white, bubble-like shapes. The text is centered in the upper half of the image.

Түбәндәге **бурычларны** үтәгәндә генә без үзебезнең алга куелган
максатка ирешә алабыз:

- Шөгыйльләрне, төрле эшчәнлекне балаларны кызыксындырып, мавыктыргыч итеп оештыру.
- Тәжрибә эшчәнлегә өчен шартлар тудыру.
- Балаларның игътибарлыкларын, хәтерләрен, фикерләү сәләтләрен үстерү.
- Тирә - як мөхиткә соклану хисләре һәм сакчыл караш тәрбияләү.
- Балаларның сөйләм телен үстерү, сүзлек байлыгын арттыру.

The background is a light green gradient. In the top left, there is a butterfly with orange and black wings. In the center, there is a green plant with large leaves and a white flower. At the bottom, there are several white, glowing bubbles of different sizes.

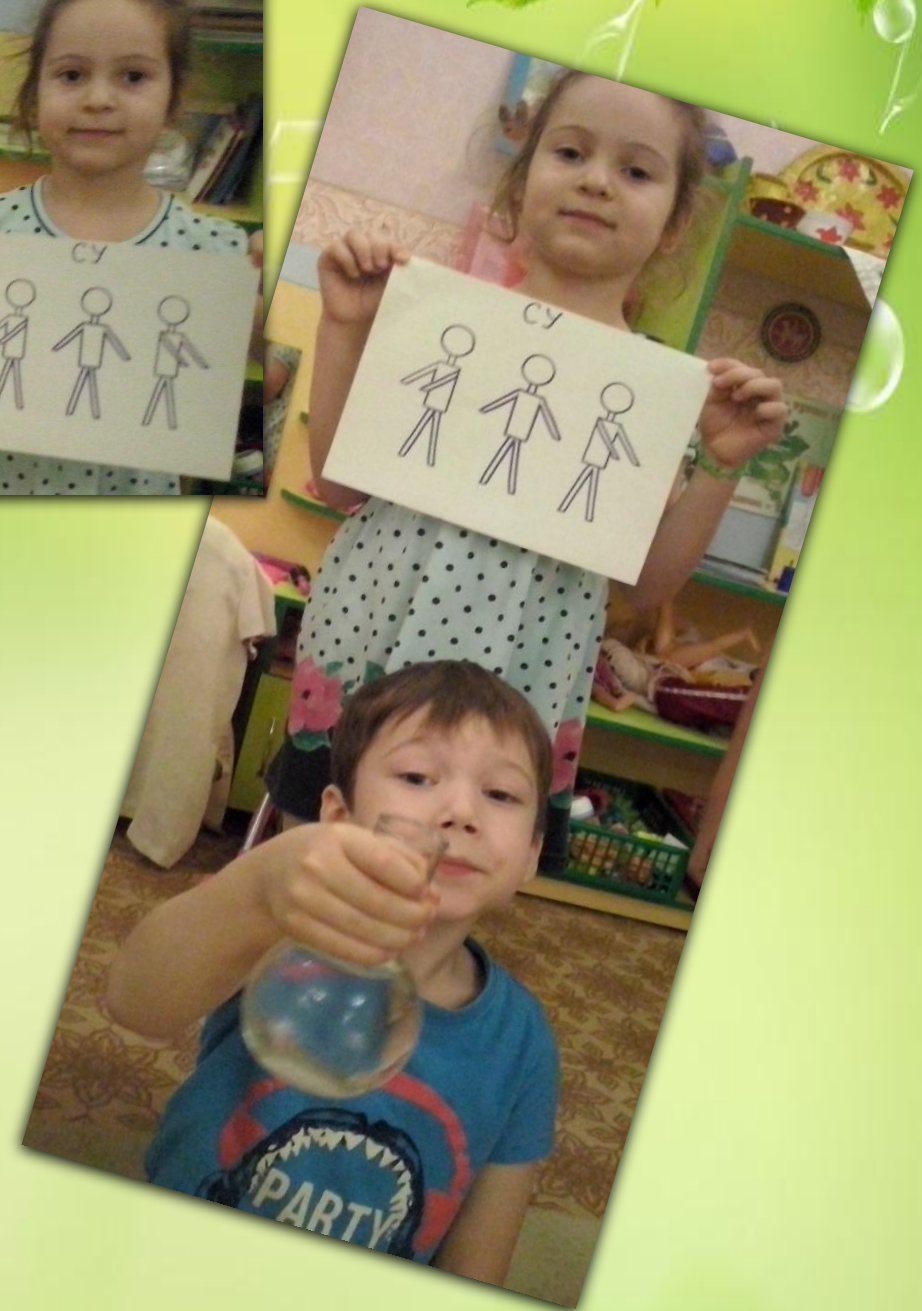
Мин зурлар һәм мәктәпкә әзерлек төркемендә “Без – табигать дуслары” исемле түгәрәк эшен алып барам. Түгәрәк эшенең эчтәлегә буенча кайбер темалар турыдан – туры тәҗрибәләр белән бәйле. “Су – яшәү чыганагы”, “Тамчыкайның сәяхәте”, “Кайда соң син һава?”, “Ком илендә”, “Серле вулканнар”, “Магник сере”, “Яктылык хикмәтләре”, “Салават күпере” һ.б. Су, һава, ташлар, туфрак, үсемлекләр, ком белән үткәрелгән тәҗрибәләр балаларга табигатьне яхшырак аңларга ярдәм итә, аларның уйлау, фикерләү дәрәжәләрен камилләштерә. Тәҗрибәләр ярдәмендә бала яңа белемгә омтыла, ижади эзләнә, аның күңелендә яңа сораулар туа, ул үзлектән, төрле юллар белән нәтиҗәләр ясарга өйрәнә. Мәсәлән, су белән тәҗрибәне алыяк. Без балалар белән суның төрле үзлекләрен өйрәнәп кенә калмыйбыз (су – үтә күренмәле; суның тәме һәм исе юк; су – сыеклык; пар – ул су; боз – каткан су; суның формасы юк һ.б), аның тере һәм тере булмаган табигать белән бәйләнештә булуын, барлык тереклек ияләре судан башка яши алмаганын, суның яшәү чыганагы икәнен ачыклайбыз. Димәк суны сакларга кирәк дигән нәтиҗә ясыйбыз. Сулыкларның чисталыгын ничек саклап калырга була соравына җаваплар эзлибез.

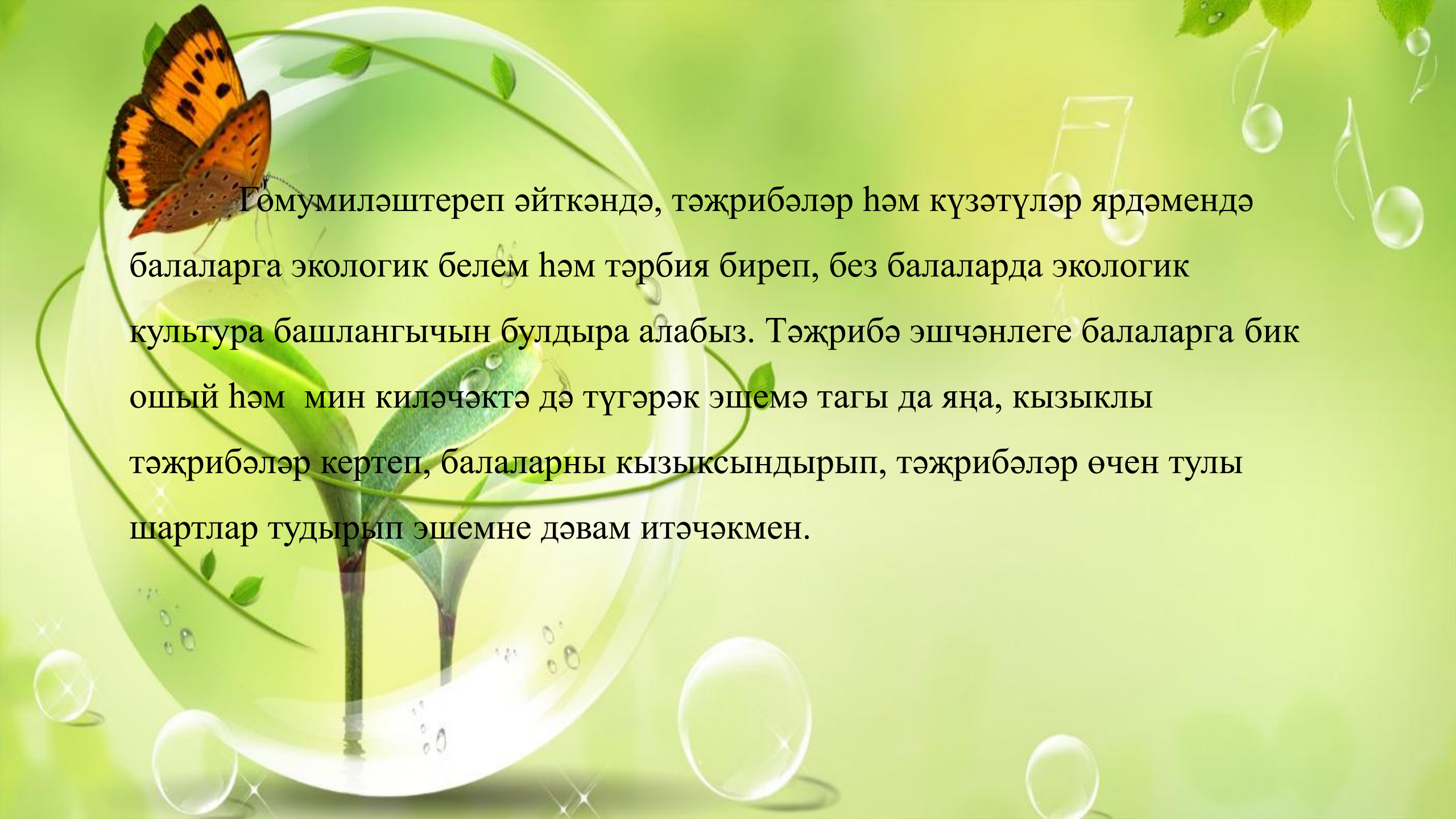

Һаваның үзлекләре белән танышканда (һава күзгә күренми; һаваны сулыйбыз; һава күчеп йөри; ябык пространстводан һава күчми; һава гел хәрәкәттә; һаваның күләме бар һ.б), балалар белән һаваның кеше тормышында әһәмиятен аңлайбыз: без һаваны сулыйбыз, суламыйча яши алмыйбыз, әмма сулаган һавабыз чиста булганда гына сәламәтлегебезгә уңай йогынты булуын ачыклайбыз. Шулай ук һаваның чисталыгын ничек сакларга була соравы буенча сөйләшәбез. Шул исәптән сулыш органы турында да өйрәнәбез.

Безнең тәжрибә эшчәнлегеннән күренешләр

Гомумиләштереп әйткәндә, тәҗрибәләр һәм күзәтүләр ярдәмендә балаларга экологик белем һәм тәрбия биреп, без балаларда экологик культура башлангычын булдыра алабыз. Тәҗрибә эшчәнлеге балаларга бик ошый һәм мин киләчәктә дә түгәрәк эшемә тагы да яңа, кызыклы тәҗрибәләр кертеп, балаларны кызыксындырып, тәҗрибәләр өчен тулы шартлар тудырып эшемне дәвам итәчәкмен.